

NOTAT

*Kommentarer til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2026
Stortingets Energi- og miljøkomite
17. oktober 2025*

Oppsummering:

I dette notatet kommenteres (1) Programkategori 12.20 Fellesoppgaver, forskning, internasjonalt samarbeid, m.m., og (2) Programkategori 12.20 Klima, naturmangfold og forurensning. NHO Mat og Drikke viser ellers til Næringslivets Hovedorganisasjons høringsnotat til Klima- og energikomiteen.

Programkategori 12.10 Fellesoppgaver, forskning, internasjonalt samarbeid, m.m.

Medvirkning i EU og effektiv EØS-gjennomføring

Regjeringen ønsker å følge opp EUs grønne giv og utvikle nytt klima- og miljøregelverk som kobler avkarbonisering med konkurransekraft og samfunnsresiliens. NHO Mat og Drikke støtter en bred tilnærming til regelverksutviklingen og understreker betydningen av EØS-kompetanse i forvaltningen.

Det er behov for rask innføring av EØS-regelverk, økt innsats fra norske myndigheter i tidlig fase, og styrket kapasitet og koordinering. Forenkling av regelverk for å redusere de administrative og økonomiske byrdene for bedriftene må være en gjennomgående målsetning. En mer strategisk tilnærming krever økt tilstedeværelse i Brussel og sterkere politisk forankring gjennom hele påvirkningsløpet. Regjeringen bør samarbeide tettere med næringslivet og partene i arbeidslivet for å bedre forstå og påvirke EUs politikk og regelverk. En konsultasjonsmekanisme, etter modell fra Finland og Danmark, bør vurderes.

Direktorater og tilsyn må derfor styrkes for å møte et omfattende europeisk regelverksarbeid og næringslivets behov. Nylige erfaringer fra emballasje- og avskogingsforordningen viser behovet for forbedringer i EØS-arbeidet.

Matsvinn og bransjeavtale

Matsvinnutvalget anbefalte en helhetlig virkemiddelbruk for å nå målet om å halvere matsvinnet innen 2030. NHO Mat og Drikke støtter dette, men understreker at målet kun kan nås gjennom en kombinasjon av tiltak i hele verdikjeden, særlig ved å styrke bransjeavtalen. Matvett AS er tildelt midler i tilknytning oppfølging av avfallsstrategien og sirkulærøkonomi, og har en vesentlig rolle i oppfølgingen av bransjeavtalen.

Det er viktig at virkemidlene for å redusere matsvinn er treffsikre og forholdsmessige. En matsvinnlov som kun omfatter matindustrien og dagligvarehandelen vil dekke under 40 % av matsvinnet, mens forbrukerne står for over 60 %. Andre land har oppnådd bedre resultater enn Norge gjennom et mer systematisk arbeid overfor husholdningene. Dette arbeidet må også forsterkes i Norge, og bør være en særlig oppgave for myndighetene på nasjonalt og lokalt plan.

Programkategori 12.20 Klima, naturmangfold og forurensning

Sirkulærøkonomi.

Regjeringen har besluttet å etablere et samfunnsoppdrag for sirkulær økonomi. NHO Mat og Drikke mener dette kan være et egnet virkemiddel for å belyse komplekse og sammensatte problemstillinger. Det er i dag en manglende helhetlig tilnærming og strategi for tiltak som styrker sirkulærøkonomien, og et det er behov for retning og samordning på tvers av sektorer. Det kreves grundige konsekvensanalyser og vurderinger som går på tvers av sektorer og ansvarsområder for å iverksette balanserte og virkningsfulle tiltak.

I arbeidet med bærekraft og sirkulærøkonomi innenfor mat og drikke er det særlig viktig at Norges klimatiske og geografiske utgangspunkt, norske data, norske samfunnsforhold og norsk næringsstruktur danner utgangspunktet for vurderingen av aktuelle tiltak.

Økt bruk av norske bioressurser.

Det er et potensiale for mer sirkulær og bærekraftig utnyttelse av norske biologiske innsatsfaktorer. I dagens lovverk er det begrensninger som vanskeliggjør bruk av innsatsfaktorer, som bl.a. matavfall, fiskeslam og husdyrgjødsel som fôrsubstrat til insekter, for videre bruk som fôrvare.

Som en del av arbeidet med sirkulærøkonomi, bør regulatoriske barrierer som hindrer tilgang til bærekraftige biologiske ressurser fjernes. Endringer i regelverket kan eksempelvis gi økt utnyttelse av animalske biprodukter fra slakteriene til produksjon av prosesserte animalske proteiner, bruk av fiskeslam til fôr og bruk av drøvtyggerprotein til svin og fjørfe.

Slike regelverksendringer krever økt innsats fra norske myndigheter tidlig i regelverksprosessene i EU, både med hensyn til faglig underlag og tydelige posisjoner, som nevnt innledningsvis.

Sirkulær avfallshåndtering.***Resirkulering av materiale og ombruk.***

Det er positivt at EUs emballasjeforordning krever pant- og retursystemer i alle medlemsland, slik vi allerede har i Norge. Det norske systemet er svært effektivt, hvor 97 % av plastflaskene materialgjenvinnes. En livsløpsanalyse fra NORSUS viser at dagens norske resirkuleringssystem for drikkevareemballasje har lavere miljøbelastning enn et alternativt ombrukssystem. Studien, utviklet i samarbeid med Norsk Regnesentral, tar hensyn til faktorer som flaskenes levetid, slitasje, returandel og transportbehov.

Transport er en nøkkelfaktor. Ombruk krever frakt av hele flasker, noe som gir over syv ganger høyere transportvolum enn resirkulering. Dette gir høyere utslipp, særlig i et langstrakt land som Norge. Resirkulering gir lavere klimagassutslipp, energiforbruk og ressursbruk, uavhengig av LCA-metode. Et krav om 10 % ombruksemballasje kan svekke et velfungerende system og føre til økte utslipp og kostnader. En slik omlegging vil kreve store investeringer i hele verdikjeden. NHO Mat og Drikke mener derfor at det må åpnes for nasjonale tilpasninger, slik Stortinget også har bedt regjeringen sikre.

Økt utsortering og gjenvinning av emballasje

Det største hinderet for en mer sirkulær bruk av emballasje er at emballasjen havner i restavfallet.

Ekspertgruppen for sirkulærøkonomi anbefaler å forsterke virkemidlene som bidrar til økt utsortering av avfall, og peker på økt bruk av differensiering av avfallsgebyrer i kommunene og forsterkede informasjonstiltak om kildesortering rettet mot innbyggere og næringsliv. NHO Mat og Drikke støtter disse anbefalingene.

Det viktigste enkeltgrepet for å øke utsorteringen av plast ligger imidlertid i å etablere en infrastruktur for innsamling og grovsortering av avfall gjennom investeringer i regionale sentralsorteringsanlegg. Næringslivet har investert i et nasjonalt dekkende finsorteringsanlegg for plast, som gjør det mulig å sortere plast i opptil 10 ulike kvaliteter som igjen muliggjør å gjenvinne plasten til nye produkter med høy kvalitet.

Anlegget vil bidra til at det tas større nasjonalt ansvar for eget avfall og redusere transportutslipp ved at sorteringen skjer i Norge.

Kap. 1420 Miljødirektoratet.

Miljødirektoratets driftsbudsjett foreslås styrket med 7. mill. kroner for gjennomføring og håndheving av EUs avskogingsforordning. Hurtig innlemmelse av regelverket er viktig for norske virksomheter.

Det er et stort behov for veiledning rundt avskogingsforordningen, som medlemsbedriftene i NHO Mat og Drikke melder i dag ikke dekkes. Det er derfor positivt at direktoratet tilføres midler knyttet til gjennomføringen av regelverket. Avskogingsforordningen er imidlertid kun ett av mange regelverk som krever ressurser knyttet til regelverksutvikling, håndheving og tilsyn, jamfør punktet om EØS-arbeidet ovenfor. Et styrket EØS- og regelverksarbeid krever ressurser i alle deler av sentralforvaltningen.

Regjeringens klimastatus og plan for 2026.

I Grønn bok varsler regjeringen en høring med sikte på innføring av en avgift på mineralgjødsel fra 2027. Gjødsel er en helt sentral innsatsfaktor i matproduksjon.

Produksjon av gjødsel er energikrevende, og produksjonskostnadene på gjødsel har økt kraftig siden 2020. Økte produksjonskostnader på gjødsel har hatt stor innvirkning på andre produksjonskostnader i verdikjeden for mat- og drikke. En avgift på mineralgjødsel kan føre til ytterligere, økninger i produksjonskostnader på norsk mat; dette vil i sin tur bidra til dyrere mat, og svekke konkurransekraften til norsk produsert mat i møte med import.

Faren for økte produksjonskostnader og dyrere mat må også sees i sammenheng med regjeringens søkelys på økte matpriser i Norge, og regjeringens 10-punktsplanen for bedre utvalg og lavere priser i matbutikken. NHO Mat og Drikke mener at implikasjonene en mineralgjødselavgift vil ha på produksjonskostnader, matproduksjonens internasjonale konkurranseevne og matpriser må inngå i vurderingen av om avgiften bør innføres.